

KELTAINEN KIRJASTO

ANDRÉS NEUMAN

VUOSISADAN
MATKUSTAJA

TAMMI

KELTAINEN KIRJASTO

ANDRÉS NEUMAN:

Vuosisadan matkustaja (2009, suom. 2015)

ANDRÉS NEUMAN

Vuosisadan matkustaja

Suomentanut
TARJA HÄRKÖNEN

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ TAMMI
HELSINKI

Aleksandr Puškinin runo Dorída käännetty yhdessä Vappu Orlovin kanssa, muut runojen suomennot Tarja Härkösen, ellei muuta ole mainittu.

Romaanissa on käytetty otteita seuraavista suomennoista:

John Keats: Oodi satakielelle, suom. Aale Tynni.

Samuel Taylor Coleridge: Kubai-kaani, suom. Aale Tynni.

Giacomo Leopardi: Kylän lauantai, suom. Aale Tynni.

Pedro Calderón de la Barca: Elämä on unta, suom. Helvi Vasara.

Friedrich Schiller: Wilhelm Tell, suom. Eino Leino, muokattu.

Heinrich Heine: Krenatöörit, suom. Yrjö Jylhä.

Saksal. kansanruno, Vartijan yölaulu, suom. Aila Gothóni.

Suomentaja kiittää WSOY:n kirjallisuussäätiötä saamastaan apurahasta.

FILI
FINNISH LITERALIBRI FOUNDATION

FILI on tukenut tämän teoksen suomentamista.

Espanjankielinen alkuteos *El viajero del siglo* ilmestyi 2009.

Copyright © Andrés Neuman / Editorial Alfaguara
c/o Guillermo Schavelzon & Asoc., Agencia Literaria
www.schavelzon.com

Suomenkielinen laitos © Kustannusosakeyhtiö Tammi 2015

Painettu EU:ssa

ISBN 978-951-31-8135-2

Sisällys

- I Täällä valo on vanha 13
- II Miltei sydän 167
- III Valtava kampi 321
- IV Tumma sointu 485
- V Tuuli on hyödyllinen 573

*Äitini muistolle, joka soi ja soi.
Isälleni ja veljelleni, jotka
kuuntelevat häntä kanssani.*

*Jospa kanssas, vanhus, jatkan taivaltain
ja posetiivisi soisi laulaissain?*

WILHELM MÜLLER/FRANZ SCHUBERT

*Eurooppa, tuletko jonain päivänä,
vaikka ryysyjäsi raahaten, tuleeko se päivää?*

ADOLFO CASAIS MONTEIRO

*Puilla on juuret,
minulla on jalat.*

GEORGE STEINER

Wandernburg: liikkuva kaupunki, sij. suunn. ent. Saksin ja Preussin valtioiden välissä. Samanim. ent. ruhtinaskunnan pääkaup. Pohj. lev. ja it. pit. määrittelemättömät sijainnin vaihtuvuuden vuoksi (...) Hydrograf. sij: Nultejoki, ei navigointikelp. Elink. vehnänvilj. ja tekst. teoll. (...) Historioits. ja matkailijoiden todist. huolimatta tarkkaa sij. ei ole määr.

I

Täällä valo on vanha

Pa-lel-taa-ko? ajuri huusi pomppivien vaunujen katkomalla äänellä. Kaik-ki hy-vin, kii-tos vaan! vastasi Hanshytisten.

Vaunujen valot himmenivät välillä hevosten nelistäessä eteenpäin. Rapa roiskui pyöristä. Akselit vääntyivät joka kuopassa katkeamispisteeseensä. Hevoset pullistivat leukojaan höyryn noustessa niiden sieraimista. Horisontin viivan yllä kiersi läpi-kuultamaton kuu.

Wandernburg oli jo jonkin aikaa häämöttänyt kaukana etelässä. Mutta tuo pieni kaupunki tuntui siirtyvän paikaltaan sitä mukaa kuin he etenivät, kuten uuvuttavan päivän päätteeksi tah-too käydä, Hans ajatteli. Taivas painoi raskaana vaunujen yläpuolella. Kylmyys rohkaistui ajurin jokaisesta piiskaniskusta ja puristui kerrokseksi kaikkialle minne koski. On-ko vie-e-lä pitkä mat-ka? Hans huusi pää vaunun ikkunan ulkopuolella. Hänen piti toistaa kysymyksensä vielä kaksi kertaa ennen kuin ajuri havahtui metelin keskeltä ja piiskalla osoittaen huudahti: Ni-i-in kuin nä-kyy! Hans ei tiennyt, tarkoittiko se että oli enää muutaman minuutin matka vai ettei koskaan tiennyt. Koska hän oli viimeinen matkustaja eikä vaunuissa ollut ketään kenen kanssa puhua, hän sulki silmänsä.

Kun hän taas avasi ne, hän näki edessään kivimuurin ja holvatun portin. Kun he tulivat lähemmäksi, Hansista alkoi tuntua,

että karkeassa muurissa oli jotain epätavallista, että se ikään kuin varoitti että vaikeaa ei suinkaan ollut mennä portista sisään, vaan siitä ulos. Ajovalojen himmeässä hohteessa hän erotti ensimmäisten talojen siluetit, suomukuvioisia kattoja, suippokärkisiä torneja ja nikaman muotoisia koristeita. Hänestä tuntui että hän oli menossa johonkin vasta autioituneeseen paikkaan ja että kavioiden kapse ja pyörien tärinä katukiveyksillä kajahtelivat liian äänekkäästi. Kaikki oli niin rauhallista ettei hän voinut välttää ajatusta että joku vakoili heitä hengitystään pidättäen. Vaunut kääntyivät kadunkulmasta ja nelin äänet vaimenivat: kiveys oli vaihtunut soraksi. He ajoivat Vanhaa kattilakatua pitkin. Hans erotti heilahtelevan rautakyltin. Hän pyysi ajuria pysähtymään.

Ajuri laskeutui istuimeltaan ja vaikutti maahan astuttuaan jotenkin neuvottomalta. Hän käveli muutaman askelen, katsoi jalkojaan ja hymyili vinosti. Hän hyväili lähimmän hevosen kylkeä ja mutisi sille pari sanaa kiitokseksi, mihin eläin korskahti vastaukseksi. Hans auttoi häntä avaamaan kattotelineen narut, poistamaan märän purjekankaan ja nostamaan matkalaukun ja kahvallisen ison arkun. Mitä teillä täällä on, ruumisko? ajuri valitti arkun kumahtaessa maahan ja hieroi käsiään. Ei vain yhtä, Hans hymyili, pari kolme. Ajuri hörähti, vaikka levoton ilme käväisi hänen kasvoillaan. Vietättekö tekin yöne täällä? Hans kysyi. En, ajuri selitti, jatkan Wittenbergiin, tiedän siellä hyvän yöpymispaikan, ja yhden perheen pitää päästä Leipzigiin. Sitten hän vilkaisi kirskuvaa nimikylttiä alta kulmain ja lisäsi: Oletteko varma ettette halua jatkaa vielä vähän matkaa? Kiitos, Hans sanoi, tämä on hyvä paikka, pakko levätä vähän. Miten vain, herra, miten vain, ajuri sanoi ja kakoi monta kertaa kurkkuaan. Hans maksoi, kieltäytyi vaihtorahasta ja hyvästeli miehen. Hän kuuli selkensä takaa piiskan sivalluksen, puun natinaa ja loittonevien kavioiden tasaisen rytmin.

Vasta jäätyään yksin matkatavaroineen majatalon eteen Hans huomasi, miten hänen selkäänsä särki, lihaksensa tuisivat ja

korvissaan suhisi. Hän tunsi vaunun tärinän yhä ruumiissaan, valot tuntuivat välkkyvän edelleen ja kivet liikahtelevan paikoiltaan. Hän hieraisi silmiään. Huurtuneiden ikkunoiden läpi ei nähnyt sisälle. Hän koputti ovelle jossa riippui yhä joulu-kranssi. Kukaan ei tullut avaamaan. Hän kokeili jääkylmää kahvaa. Ovi antoi periksi, kun hän työnsi sitä. Koukuissa riippuvien öljytuikkujen valossa erottui käytävä. Lämpö hyökyi sisältä häntä vastaan. Käytävän perältä kuului tulen ritinää. Hän raahasi matkalaukun ja arkun sisälle majataloon ja jäi seisomaan yhden tuijun alle yrittäen imeä lämpöä itseensä. Hän hätkähti huomattessaan herra Zeitin, joka tuijotti häntä vastaanottotiskin takaa. Olin justiin tulossa avaamaan oven, herra Zeit sanoi. Majatalon isäntä liikkui äärimmäisen hitaasti, aivan kuin hän olisi jäänyt loukkuun vastaanottotiskin ja seinän väliin. Hänen vatsansa toi mieleen rummun ja hajunsa tunkkaisen kaakan. Mistä vieras on tulossa? hän kysyi. Nyt olen tulossa Berliinistä, Hans sanoi, vaikka väliäkö sillä. Minulle on väliä, hyvä herra, sanoi herra Zeit osaamatta arvata että Hans puhui aivan muusta asiasta, entä miten moneksi yöksi jäätte? Luultavasti yhdeksi, Hans sanoi, en ole varma. Kun tiedätte, majatalon isäntä sanoi, ilmoittakaa minulle, meidän pitää tietää, mitkä huoneet ovat käytettävissä.

Herra Zeit kävi hakemassa tuijun ja ohjasi Hansin ensin käytävän läpi ja siitä portaisiin. Hans katseli, miten majatalon isännän pyöreä hahmo nousi porras portaalta, ja pelkäsi että tämä kaatuisi hänen päälleen. Kaikkialla leijui toisiinsa sekoittuneiden palavan öljyn, sydänlangoista leviävän rikin, suovan ja hien haju. He saapuivat toiseen kerrokseen ja jatkoivat kiipeämistään. Hans pani kummissaan merkille että huoneet näyttivät olevan tyhjillään. Kun he olivat päässeet kolmanteen kerrokseen, majatalon isäntä pysähtyi ovelle johon oli kirjoitettu liidulla seitsemän. Hengityksen tasaannuttua hän julisti ylpeänä: Tämä on paras huoneemme. Hän otti taskustaan rautarenkaan, kolhiin-

tuneen renkaan joka oli ahdettu täyteen avaimia, ja monen yri-
tyksen ja matalalla äänellä lausutun sadattelun jälkeen he astui-
vat huoneeseen sisään.

Tuiju kädessään majatalon isäntä avasi väylän pimeyden halki
ikkunan ääreen. Hänen avatessaan luukkuja ikkuna päästi na-
tisten pölypilven harteiltaan. Kadulta kantautuva valo oli niin
heikko, ettei se niinkään valaissut huonetta vaan liukeni sen pi-
meyteen kuin kaasu. Aamuisin tämä on aurinkoinen, herra Zeit
selitti, ikkuna antaa itään. Hans siristi silmiään nähdäkseen pa-
remmin. Hän erotti pöydän ja kaksi tuolia. Laverin ja sen päälle
taiteltuja huopia. Sinkkiammeen, ruostuneen potan, kolmija-
lan päällä pesuvadin ja vesikannun. Kivestä ja tiilistä tehdyn ta-
kan, jossa oli niin kapea reunus että oli mahdotonta ajatella sen
päälle mitään esineitä (vain huoneissa kolme ja seitsemän on
takka, ilmoitti herra Zeit), ja joitain tarvekaluja sen toisella si-
vulla: hiilihanko, lapio, mustuneet pihdit ja lähes paljaaksi kulu-
nut luuta. Takassa oli kaksi hiiltynyttä halkoa. Peräseinällä pöy-
dän ja ammeen välissä Hansin huomio kiinnittyi pieneen tau-
luun, joka näytti hänestä akvarellilta, vaikkei hän tosin voinut
nähdä kunnolla. Yksi asia vielä, totesi herra Zeit lopuksi juhlal-
lisesti laskiessaan tuijua lähemmäksi pöytää samalla kun liu'utti
kättään sen pintaa pitkin: Tämä on tammea. Hans siveli pöytää
mielissään. Hän katseli kynttelikön talikynttilöitä ja ruostunutta
Argand-lamppua. Otan tämän, Hans sanoi. Samassa hän tunsi,
miten herra Zeit riisui hänen lievetakkinsa ja ripusti sen yhteen
ovensuuhun hakatuista nauloista: naulakkoon.

Vaimo! majatalon isäntä huusi ikään kuin yhtäkkiä olisi tullut
aamu, vaimo, tule! vieras! Portaista alkoi kuulua heti nousevia
askeleita. Oven takaa ilmestyi leveä nainen yllään puuvillahame
ja esiliina, jossa oli valtava tasku rintojen päällä. Päinvastoin kuin
miehensä rouva Zeit oli terävä ja tehokas liikkeissään. Ei aikaa-
kaan, kun hän oli vaihtanut laverin lakanat hieman vähemmän
kellertäviin, lakaissut huoneen ja käynyt hakemassa vettä kan-

nuun. Kun hän ilmestyi kannuineen, Hans joi vettä kiihkeästi, tuskin hengittäen välillä. Kävisitkö hakemassa hänen matkataransaa, herra Zeit ehdotti. Vaimo huokaisi. Hänen miehensä päätti että huokaus tarkoitti kyllä, toivotti Hansille hyvää yötä ja katosi portaikkoon.

Maatessaan selällään sängyssä Hans tunnusteli karkeitakin lakanoina varpaillaan. Silmien alkaessa painua kiinni hän oli kuulevinaan rapinaa lattialautojen alta. Vaipuessaan unenhorteeseen ja kaiken muun muuttuessa yhdentekeväksi hän sanoi itselleen: Huomenna kerään kimpsuni ja kampsuni ja menen muuante. Jos hän olisi nostanut kynttilää katonrajaan, hän olisi nähnyt hirsissä isoja hämähäkinseittejä. Seittien seassa hämähäkki purnoi Hansin unia säie säikeeltä.

Hän nousi myöhään vatsa kuristen. Valju auringonvalo hyppelehti pöydällä ja valui tuoleille kuin siirappi. Hans peseytyi pesuvadissa, avasi laukkunsa ja pukeutui. Sen jälkeen hän meni katsomaan pikku taulua tarkemmin ja varmistui siitä että se oli akvarelli. Kehykset tuntuivat hänestä liian prameilta. Kun hän otti taulun seinältä tutkiakseen sitä, hän löysi sen taustalta peilin. Hän ripusti sen takaisin seinälle peilipuoli huoneeseen päin. Hän täytti pesuvadain kannuun jääneellä vedellä, katkaisi palan saippuaa, haki sudin, veitsen ja partavetensä. Hän ajoi partansa vihellellä tietämättä mitä vihelsi.

Matkalla alakertaan herra Zeit tuli häntä portaissa vastaan vihko kädessään ja askelma kerrallaan ikään kuin olisi laskenut niitä mielessään. Herra Zeit pyysi häntä maksamaan yöpymisestä ennen aamiaiselle menoa. Se on talon tapa, hän sanoi. Hans palasi huoneeseensa ja poistui sieltä mukanaan maksu yhdestä yöstä ja groschen juomarahaksi, jotka hän ojensi ohi kulkiessaan majatalon isännälle viisto hymy huulillaan. Alakertaan päästyään hän tutki majataloa uteliaana. Käytävän perällä näkyi ruokasali ja siellä takka ja kattila tulella. Takan edessä oli sohva,

jonka Hans totesi upottavan keskeltä kun siihen istui. Käytävän toisella puolen oli ovi, joka poikkesi muista ovista ja jonka hän arveli vievän Zeitin asuntoon, ja sen vieressä pieni joulu-kuusi, joka oli koristeltu niin vähäeleisesti, että hänen oli vaikea uskoa sen olevan kummankaan Zeitin käsialaa. Hän löysi takapihan käymälöineen ja kaivoineen. Hän kävi käymälässä ja palasi sisälle paremmilla mielin. Jokin tuoksun leyhähdyks veti häntä puoleensa. Hän suuntasi askelensa ripeästi sitä kohti ja löysi rouva Zeitin leikkaamasta lehtijuurikkaita keittiössä. Kinkut, sianlihamakkarat, verimakkarat ja silavat riippuivat katonrajassa kuin paikallaan seisovat vartiosotilaat. Tulella oli pata kiehumassa. Paistinpannujen, liemikauhojen, patojen ja vuokien rivistöt piirsivät viivoja halki aamuisen huoneen. Tulette myöhään, istukaa, käski rouva Zeit nostamatta katsettaan veitsestä. Hans totteli. Yleensä tarjoamme aamiaisen ruokasalissa, rouva Zeit jatkoi, mutta kun kello on mitä on, on viisainta syödä täällä, en voi jättää tulta yksin. Työtasolla oli joka puolella vihanneksia, lihaa likoamassa vesiastioissa ja aaltoilevia perunankuoria. Hanasta tipahteli pisaroita patojen ja pannujen ääriään myöten täyttämän tiskialtaan yläpuolella. Sen alapuolelle oli pinottu koreihin halkoja, hiililohkareita ja -murskaa. Keittiön perällä oli saviruukkujen ja kannujen seassa säkkikaupalla vihanneksia, riisiä, jauhoja ja mannasuurimoita. Rouva Zeit kuivasi kätensä esiliinaan, leikkasi patongin yhdellä veitsenviillolla ja siveli puolikkaat marmeladilla. Asetti sitten kupin Hansin eteen ja kaatoi siihen vuohenmaitoa ja sen sekaan kahvia, kunnes kuppi oli piripintaan asti täynnä. Haluatteko munia? hän kysyi.

Muistaessaan, miten autio Wandernburg oli iltamyöhällä ollut, Hans yllättyi sen vilkkaudesta, kuhinasta sen kaduilla. Vaikka toimeliaisuudesta saattoi aistia tietyn varovaisuuden, hänen oli pakko hyväksyä se ilmeinen tosiseikka että kaupunki oli asuttu. Hän kuljeskeli ilman päämäärää. Tuon tuosta hän luuli eksyneensä mäkisille kujille ja yhtä usein palasi sinne mistä oli

lähtenytkin. Hänelle kävi selväksi, että Wandernburgin ajurit välttelivät jarrutuksia säästääkseen hevostensa turpia ja antoivat vain hetken aikaa hypätä pois alta. Kulkiessaan hän huomasi, miten verhoja raotettiin ja vedettiin takaisin kiinni. Hän oli yrittänyt hymyillä kohteliaasti joitakin tällaisia ikkunoita kohti, mutta hahmot niissä häipyivät hetkessä. Lumihiutaleet olivat muuttamaisillaan ilman valkoiseksi mutta katosivat heti kohta sumuun. Myös kyyhkysset kääntyivät katsomaan häntä räpsyttäessään siipiään hänen päänsä päällä. Pää pyörällä mutkikkaiden katujen ja jalat kipeinä mukulakivien jäljiltä hän pysähtyi Kauppatorille pitämään lepotaunon.

Kauppatori oli piste jossa Wandernburgin kaikki kadut yhtyivät, sen kartan keskus. Sen yhdellä laidalla oli kaupungintalo, jonka punainen tiilikatto kohosi suippona julkisivun puolelta. Sitä vastapäätä kohosi Tuulen torni. Kun hän tarkkaili sitä mukulakiviseltä torilta, hänen huomionsa kiinnittyi ennen muuta neliön muotoiseen kelloon, joka mittasi aikaa torin yläpuolella. Kuitenkin kun tornia katsoi sen huipulle asti, vaikuttavinta siinä oli tuuliviiri jonka nuoli täräsi, kirskuu ja osoitti minne sattui.

Paitsi että Kauppatorilla oli myyntikojuja, joiden ääressä kaupunkilaiset tekivät ostoksiaan, sinne saapui lähikylistä talonpoikia kärryt täynnä tavaroita. Siellä tarjouduttiin myös päiväläiseksi maatöihin. Jostain Hansille käsittämättömästä syystä kauppiat mainostivat tuotteitaan hiljaisella äänellä ja työsopimukset syntyivät melkein kuiskaten. Hän osti hedelmiä yhdestä myyntikojusta ja kuljeskeli kaupungilla vielä tovin laskeskellen aikansa ratoksi verhoja, jotka heilahtelivat hänen matkansa varrella. Kun hän nosti katseensa Tuulen tornin kelloa kohti, hän tajusi että alkoi olla jo ilta. Alistuneena hän kiersi kolme neljä kertaa ympyrää ennen kuin oli jälleen Vanhalla kattilakadulla. Ilta oli laskeutunut kuin kaihdin.

Hansin kulkiessa pitkin Wandernburgin katuja pimeässä illassa ruostuneiden holvikaarien ja satunnaisesti vastaan tulevien

katulyhtyjien alla hänelle tuli taas sama tunne kuin kaupunkiin tullessa. Hän näki nyt omin silmin, miten asukkaat vetäytyivät koteihinsa kuin kiireen kaupalla, elleivät suorastaan paeten. Ihmisten poistuessa heidän paikkansa ottivat kissat ja koirat, jotka putkahtelivat esiin jostain ja lyöttäytyivät yhteen järsimään ulos jääneitä ruoantähteitä. Ollessaan astumassa majatalon ovesta sisään, juuri samalla hetkellä kun tajusi joulukranssin kadonneen ovesta, hän kuuli yövartijan värssyt tämän astuessa kadunkulmasta huppu päässään ja kädessään keihäs, jonka kärki hohti hentoa valoa:

*Kotiin kiireen vilkkaa joka iikka!
Kirkonkello lyönyt on kuusi kertaa,
takkaa ja lamppuja valvokaa.
Ylistetty olkoon Herra, ylistetty olkoon!*

Herra Zeit näytti hämmästyneeltä Hansin nähdessään, ikään kuin hän olisi odottanut että hänen vieraansa häipyisi mitään ilmoittamatta. Majatalossa vallitsi jälleen hiiskumaton hiljaisuus, joskin Hans näki keittiön ohi kävellessään kuusi likaista lautasta pinossa apupöydällä, mistä hän päätteli että vieraita oli hänen lisäksi neljä. Tämä ei ollut tarkka laskelma: hänen kävellessään kohti portaikkoa soukka hahmo oli menossa Zeitien ovesta sisään joulukuusta ja kynttilärasiaa kantaen. Saanko esitellä tyttäreni? rouva Zeit ehätti sanomaan tullessaan nopeasti käytävää pitkin. Vastaanottotiskin ja seinän välissä puristuksissa seisova herra Zeit kuuli kysymystä seuranneen hiljaisuuden ja huusi: Lisa, toivota herralle hyvää iltaa! Lisa loi Hansiin pahanilkisen uteliaan katseen, kohautti pehmeästi olkapäitään ja astui sanaakaan sanomatta olohuoneeseen.

Zeiteilla oli ollut seitsemän lasta. Kolme oli naimisissa ja kaksi oli kuollut tuhkarokkoon. Kotona asuivat vielä Lisa, lapsista vanhempi, ja Thomas, raisu poika, joka ilmaantuikin tuota

ANDRÉS NEUMANIN (s. 1977) myötä Keltaiseen kirjastoon liittyy uusi latalinalaisamerikkalainen kirjailija. Argentiinalainen, nykyään Espanjassa asuva Neuman on herättänyt runsaasti huomiota maailmanlaajuisesti ja saanut lukuisia tunnustuksia – hän oli muun muassa kulttikirjailija Roberto Bolañon suosikki.

Salaperäinen kulkuri saapuu pikkukaupunkiin ja saa sen kuohuksiin radikaaleilla ajatuksillaan. *Vuosisadan matkustaja* yhdistää omaperäisesti rakkautta, filosofiaa, rikoksia ja koukuttavan juonen. Tämä ruumiin ja hengen täyteläinen liitto tyydyttää vaativankin lukijan, sillä niin hienosti se kuvaa historiaa, kirjallisuutta ja niiden suhdetta.

”Idearikas romaani, jossa on piirteitä Kafkan *Linnasta* ja Thomas Mannin *Taikavuoresta*” PUBLISHERS WEEKLY

”Erittäin oppinut, mutta ilkkurisen viihdyttävä romaani, jossa intohimo kohtaa järjen. Argentiinalaisen taiturin mestariteos yhdistää hurmaavia juonenkäänteitä haastavaan vuoropuheluun.” THE INDEPENDENT

Kansi: Eevaliina Rusanen

